

ЦЕТИЊСКИ ВЈЕСНИК

ИЗЛАЗИ СРИЈЕДОМ И СУБОТОМ

Цијена: за Црну Гору на годину 10 круна, на годину 5 круна; ван земље 15 франка у злату.

Уредбје: ОДБОР

Адреса: „Цетињски Вјесник“ Цетиње: Adresse: „Le Courrier de Cetigne“ Cetigne (Montenegro).

За ЦРНУ ГОРУ поједини број 20 пара.
За СТРАНЕ ЗЕМЉЕ поједини број 20 пара.

БРОЈ 25.

ЦЕТИЊЕ, НЕДЈЕЉА 25. МАРТА 1912. ГОД.

ГОДИНА V.

НА УСКРС

Цетиње, 25. марта

Христос васкресе!

По старом обичају, поздрављамо и ми све од реда овим значајним поздравом, честитајући срећне и веселе ускршње празнике.

Уз то нећемо ове свијетле дане да скрнавимо претресањем свакодневних догађаја, који су у највећој опреси са значајем ових дана и науке оног великана, чије се васкрсење тим празницима слави, и поред тога што баш цио род човјечански најљуће страда од онога што је и натјерало Богочовјека да сиђе на земљу и свој крст понесе.

Стољењима и стољењима прославља род човјечански страдања Христова и његово васкрсење, а још се слабо ко сјети, да баш у науци и животу његову има највише поуке за нас све и наше спасење. Јер Христова је наука најсавршенија синтеза човјечанског искуства из небројених вијекова човјекове борбе за опстанак на свијету; суштина те величанствене синтезе је: љубав и једнакост.

Да би засновао велику науку своју, Христос је отворио борбу противу свих страсти, неваљалства и порока, који су и онда, као ово сада, стојали на путу продирању и побједи његове узвишене науке, коју ми стољењима и стољењима држимо на језику, али не у срцима.

Са каквом је непоколебљивом дошљедношћу и готовошћу на свако пожртвовање ову своју борбу водио најбољи је доказ то, што је сјеме своје науке и својом крвљу залио. Начин његове борбе битно се разликовао од борбе коју ми водимо. Он је поучавао, доказивао, увјеравао. Благошћу и милосрђем доказивао је грјешницима да су на криву путу и добротом и разложима упућивао их на прави пут. Опор је био само противу фарисејског лицемјерства, противу књижевничке надутости, противу укоријењене нетрпељивости и искључивости дајући примјер, да је и лицемјерство и надутост и нетрпељивост и искључивост препријека његовој науци, која је водила спасењу људског рода, а почивала на љубави и једнакости. И док је праштао и блудници и лакомоме и заведенима и злочинцу и свима редом, дотле је своје благе ријечи и опраштање бичем замијенио само према онима, који су храм Господњи употребљивали за трговину, када се светиња тога мјеста окаљала спекулативним грјешницима. То случај није био, него намјера и то је поучан примјер, кога треба да увијек имамо пред очима, а нарочито сада кад прослављамо васкрсење његово. Блага ријеч и поука је за грјешнике, сриба за рушиоце среће човјекове, а бич за оне, који тргују

светињама. Колико дубоке поуке и за садашња времена!

Тако је он ишао кроз живот, док није свјесно дошао до гроба. Он је зјапио пред њиме, али он није презао од њега. Могao га је избјећи, али није хтио. Хтио је да своју велику науку запечати и крвљу својом и да се жртвује за спасење људског рода. Примјером његовим хтио је да шљедују и други. Вјеруј, говорио је, и твоја вјера спашће те.

И онај народ, који га је колико јуче дочекивао са највећом славом, простирући своје хаљине, просинајући цвијеће и палмове гранчице куда је пролазио и одушевљено му клицао „Осана сину Давидову, благословен је онај, који долази у име Господње“, — тај исти народ под утицајем књижевника, фарисеја и силника био се обезумио и бијесно довикивао: „Распни га, распни!“

И као што га се његов ученик Петар трипут одрицао, а Јуда за тридесет сребрника продао, тако га се и народ, раздраживан од стране подлаца, одрицао, ружио, плувао и срамотио и крв његову примао на се и на дјecu своју.

Света истина и божанствена правда била је побјеђена — управо устукнула је пред снагом лажи, покварености, непоштења, неправде, злобе, пакости, насиља и порока.

И да би пир поруге био већи осуђеноме су навалили крст, да га сам до Голготе носи, на главу му метули трнов вијенац и насиљем га гонили. Сви су се од реда утркивали да га што више понизе, мрцваре и утуку. Зато је и стављен између два разбојника.

Он је све то трпељиво сносио. Пустио је да га и туже и да му суде; пустио је да га плују, псују и грде; пустио је да му трнов вијенац дере кожу и да крвљем кропи земљу; пустио је да се и под теретом крста повија; пустио је и да га распну; пустио је и да му разбојници друштво буду; пустио је да се с њим спредају, да га муче чак и кад је издисао. Па ипак с овим свијетом опраштао се топлим молитвом Богу: „Опрости им, оче, јер не знају шта раде“.

И кад нијесу могли његову смрт да сачекају, наредише да се копљем прободу, да што прије оконча.

И баш у тренутку кад је њихово ликовање било на врхунцу, кад су се затворила она уста, која су истину говорила, једнакост проповиједала, љубав ширила, неправду искоријењивала и противу порока устајала, кад је она умна глава клонула и оне паметне се очи затвориле — сунце помрача, земља се затресе, гробови се отворише, мрци поустајаше и наста страх и трепет...

Мртво тијело стрпаше у гроб, навалише на њ плочу, запечатише гроб и поставише стражу.

Али све би узалуд. И поред страже, печата и ланаца плоча се одмаче и из гроба се Он узнесе. Христос је васкресао!

Са њиме је васкрсла и слава и величина његова — његова божанствена наука.

За усмену на тај дан ми славио и празнујемо његов васкрс, али би требали да и дјелима засвједучујемо љубав према науци његовој и поштовање према величини његовој. У томе и јесте суштина величанствености науке његове и примјера који нам је дао. Он је живио, страдао и живот свој окончао у најгрознијим мукама за спас рода човјечанског. Најрјечитији проповједник слободе, једнакости, братства и љубави показао нам је пут, којим треба да идемо. Славећи васкрс његов, ми славио побједу истине над мраком, побједу правде над неправдом, васкрснуће рода људског. Али то славије не треба да се испољава славопјевима, раскошном и разметањем, него шљедовањем примјеру његову; он је умро ради нас, а ми треба да живимо за њега и божанствену науку његову.

Најрјечитији проповједник слободе, једнакости, братства и љубави међу људима на темељима тих божанских истина подигао је храм, у којему треба да се молимо. Тај његов храм нешто је најузвишеније у историји људског рода. Он је стољењима пркосио свакој навали и ништа га није могло ни да потресе, а још мање поруши, док су толике и толике човјекове творевине из вијекова у вијекове у прах претваране. Све се рушило и падало, чак и најсилнији и најмоћнији, само је храм његов — величанствена зграда науке Христове — неповријеђен остајао као оно кула светиља на морској хриди, о којој се морски таласи ломе и бјелушавом је пјеном заплускују, не престајући ни од луте буре ни оштре муње и силна грома, да освјетљава пут кроз вијекове напретку и срећи човјечанства.

И српски народ има много сличности са страдаликом на Голготи. И он је много страдао и мучио. Те муке и страдања нијесу ни данас престала. Губе се, али још престала нијесу. Као и он што је носећи свој крст на Голготу падао и посртао и својом крвљу квасио сваку стопу земље и мученичком смрћу запечатио божанску науку своју, и српски народ је посртао, падао, сваку стопу квасио крвљу својом и љуто страдао за правду и слободу изгледајући на васкрс свој. И као што се он носећи крст свој излагао свакој неправди и сваким недаћама трпељиво и не роп-

ћући, тако и наш народ носи крст свој мирно и стрпељиво с дубоком и постојаном вјером, да ће дочекати васкрс свој, своје ослобођење. Вјера и нада кријепа га, дају му снаге и надахнућа, да преброди сва тешка искушења, да сноси све муке и страдања и да дочека дан жељене слободе своје, дан свога ускрснућа.

Ускрс је! Слава и побједа истине над лажју, правде над неправдом, свјетлости над мраком.

И српски народ радује се овом дану. Његове муке и страдања нијесу још престале. Он свој крст још носи. Шљедује стопама страдалика на Голготи. Не цвили, не ропће, нити малаксава. Његове очи су упрте у једну свијетлу тачку, која га озарава и кријепа да истраје, да дође до побједе и слободе.

Славећи ускрсење Христово наша је топла жеља, да српски народ, угледајући се и на даље на њега, с вјером и љубављу истраје у вјековној борби за освештана права Србинова, те свој браћи по раскомаданом Српству честитамо ове свијетле празнике и шаљемо хришћански поздрав:

Христос васкресе!

Португал као република

— Неповјерење према републици расте —

Док је Португал био краљевина најје се могло рећи, да су му пале руже, али је сада у њему било много боље него сада, јер је у овој новој републици настало неспошљиво стање.

Нова република налази се у врло жалосном стању, које може врло лако да доведе до нових преврата.

На страну оно што се у Португалу и на границама његовим одиграва услед акције монархиста и вихорних вођа, у самом Португалу неспошљиво је стање и негодовање прогину републике све више расте.

Општа политика као и финансијска ситуација у Португалу врло је замршена. У почетку су са радошћу прихватили нови режим не само републиканци већ и монархисте, који су се заиста били монархисте. Ни и они су елементи сада разочарани. Вође републиканца више су обећали него што су могли да изведу. Закон о растави цркве од државе у велико је повријеђење осјећај неупућеног и културно неразвијеног португалског народа. Повишење пореза боље ситуираних слојева народа као и проглашење закона о државном власништву земље отуђило је влади конзервативне елементе. Умишља се погрешно да је ни у чему побољшала. Републици дали су дуго времена да проведе реформе. Чињеница је, да су од 22. септембра 1910. годишњи државни издаци порасли, али да су прихода остала стагнирана. Парламент није ништа радио, а уз то се у републиканском редовима јавља политика интереса као и у вријеме монархије. Услед свега тога је вођа конзервативних републиканца Алмеида упозорио, које опасности пријети од свега тога републици. Он је предлажао модификацију закона о растави цркве од државе на толерантној бази, тек да би нашао одзива и код монархиста, а у промијењени свој програм унио је и снижење пореза и увођење либералнијег изборног реда. Међутим сумња се у успех Алмеидиног програма, јер је већи дио народа изгубио повјерење у све политичаре. Што више, опозиција радикалних ре-

публикација све више расте тако, да је у опште тешко вјеровати у успјех Алмејдине акције.

Устоличење митрополита Дожића

— Зашто др. Дожић није још постављен

Поводом кампање, која се подигла противу избора др. Дожића за рашко-призренског митрополита и противу његова устоличења, ми смо имали прилике да укажемо на сав несрпски закулисни рад, који се од стране неких жалосних Срба врши, али сада смо у стању, да о томе проговоримо опширније и детаљније како би се чисто и јасно видјело од кога, како и од куда потиче све то како би и необавијештени видјели чисто и јасно о чему се све ради.

„Ватерне Новости“ имају допис из Солуна, у коме се говори о митрополиту др. Гаврилу Дожићу. Он садржи неколико констатација, које заслужују сваку пажњу и које уносе много свјетлости у питање о његовом постављењу. Ту се прво тврди, да се никад до данас није десило, да султан не прима избор посвећеног митрополита. Први је случај, вели се, сада се изабраним и посвећеним митрополитом др. Дожићем. Затим се тврди, да поданство његово није узрок што га порта неће да потврди. Он је живио у Светој Гори и тиме је стекао право на пуфус-тескеру, право поданства, онако исто као садањи митрополит у Скопљу Вићентије, који је рођен у Србији и тамо архимандрит био. Али зато што је провео неко вријеме у Светој Гори, признат је за поданика турског, те се није ни помишљало да му чине сметње при устоличењу. И никакав други унутрашњи узрок није, који би сметао устоличењу др. Дожића. Једини су узрок садашњи непромишљени српски државници што др. Дожић није устоличен, тврди се у том допису и вели: „Никакав разлог државни краљевине Србије, нити икакав општи српски разлог не руководи садање српске државнике да се испријече према г. др. Дожићу. По српцима су искључиво само лични интереси познате злогласне кохерције, коју садашњи државници краљевине Србије свесно и бесвијесно на штету и Србије и Српства подржавају.“ Кохерији, додаје се у овом допису, није у вољи био ни митрополит Нићифор и она га је уз помоћ државника Србије срушила. Место њега кохерија је хтела да намјести за митрополита свога чољека Раденковића, али у томе је Дожић био већ изабран. Како преко Дожића не може да чини што хоће, она је и устала противу тога избора, али, истине се, ако би чак и дошло до тога да се Дожић не устоличи, Раденковић неће бити изабран, нити ће икад моћи постати митрополит, јер га неће ни патријаршија, ни порта, ни народ. На крају овог дописа означавају се Темко Поповић, Давид Димитријевић и Јован Ђирковић као произрокотвори свегла зла, јер су они сурвали митрополита Нићифора и ометају потврђење Дожићево, за шта ће бити обасути народним клепама и забиљежени у патријарху књигу као упростастители српског народа.

Послије овога изношења биће свакоме јасно све.

Свако даље објашњавање излишно је.

Српство

Србија

Избори у Србији

По цијелој Србији води се жива и јака борба за изборе, који ће се извршити у цијелој земљи 1. априла. Избори су директни и јавни. По варошима се посланици бирају засебно. На сваких 4500 покретних глава бира се посланик. Ако је остатак покретних глава преко 3000, онда и на њих свагда један посланик. Сви бирачи једног округа састављају једно изборно тјесло и они гласају за цијелу кандидатску листу, а не за посланике поједино. Кандидатску листу морају да потпишу у округу најмање сто бирача, док за варош потпишу најмање педесет. На њој мора бити онолико кандидата, колики број посланика има права тај округ да бира. Носилац листе је онај, који је означен на прво мјесто и по његовом имену листа носи име. Котико има засебних тјесла на изборним мјестима, мора да има и толико кућица. Бирач један по један прилази с кућицом у руци свакој кућици и у њијевак од ње завлаче стиснуту руку с кућицом, коју сунути у ону кућицу где хоће. Како држе стиснуту руку за све вријеме док је влада из отвора једне кућице до друге и редом, и не зна се за кога су гласали. Кад се заврши гласање и преброје кућице, онда се број кућица раздјели на број посланика, које поједини округ бира. Број посланика одређује се количником. Ако ко-

ја листа не добије количник, гласови падају на њу придају се листи, која је добила највећи број гласова. Пуноправних бирача у Србији има око 700.000, а то су они који су пунољетни грађани, који плаћају најмање 15 динара порезе. Ужих избора нити поновних по окрузима нема. По варошима пада избор на оног кандидата, који има апсолутну већину, а ако нико нема апсолутне већине избори се поново врше и избира се онај, који добије највећи број гласова. Ни у случају, да се једно посланичко мјесто у празни било смрћу, било што посланик да оставку, нема нових избора, него на то мјесто долази онај, који је послјије њега приликом гласања добио највећи број гласова. И тек кад се исцрпи цијела листа, наређују се накнадни избори, али то врло ријетко бива. За посланика може бити биран сваки пуноправан грађанин. Полицијски чиновници не могу бити бирани, док је за многе активне чиновнике предвиђено да морају дати оставке на положај, ако буду изабрани за посланике. Вирицаца нема, али зато је одређено, да сваки округ мора бирати два квалификована посланика т.ј. људе са факултетском спремом. У ове изборе ступају све странке засебно, изузев напредњака и националиста, који су утврдили изборни споразум. Ове године социјалисте истичу своје листе и по окрузима.

Босна и Херцеговина

Промијена у ујрани земље

Близу је пола године од како се састао сабор Босне и Херцеговине у друго засиједање. Па и ако је већ овако дуго вријеме на окупу, он до сада није држао више од десет сједница, нити је ријешио један законски предлог. Једини његов рад састојао се у раду одбора, од којих је један одбио приједлог буџета. Сад су сједнице сабора одложене, јер се ради на реорганизацији земаљске управе. Сједнице су одложене до маја, али тако, да о том није донесен владарев указ, те ће према томе посланици имати право на диурне и ако сабор не ради. Влада је то учинила зато, да би могла долазити у додир са посланицима и створити у сабору већину, помоћу које би могла да ради. Не успије ли у томе, влада ће сабор распустити и на новим изборима би радила да дође до жељене већине. Све то показује какве нездраве политичке прилике владају у овим земљама. Само пак држање новог аустријског министра финансија Билнског, под чију управу садају ове двије анектиране земље, показује, да није задовољан са досадашњом управом земље, и да је одлучио преар да то измијени. Хоће ли то бити на боље, у питању је. Главно је да се одлучио ради на промени система у земаљској управи и на реформама. Незгодна комплицирана апаратура управе земље хоће да се измијени и стави на другу основу. Неки оптимистички сматрају, да ће то бити у прилог земље. Најважнија питања, која су до сада пресуђивали у Бечу и која су извођена у аустријском министарству, сматрају да ће пренијети на управу земље. Вели се, да се ради о проширењу компетенције босанске владе и да се ограничи власт аустријског министарства финансија. Жељезнице, шуме и рудокони даће се на искључиво руковање управе земље, која до сада није имала у томе никаква права, јер је о свему томе вршљало министарство како год је хтјело. Од сада ће, вели се, све то спадаати у целокрут земаљске управе, а министарство ће вршити само надзор. Тиме ће и сабор добити већа права и моћи ће утицати на руковођење земаљском имовином. Па и сам поглавица земље имаће од сада отвореније руке и већу моћ, те ће цивилна управа земље бити њему остављена. Међутим из саме земље чују се јако песимистички гласови. Наслуђује се да ће ове пројектоване реформе нанјети земљи удар и донијети немала изненађења. То изводе из тога што се ништа не говори о промени основних закона од 1879. и 1880. год. по којима су Босна и Херцеговина стављене у подређени колонијални положај према Аустрији и Угарској. У мјесто економске самосталности, вели они, долази вољичка управа земље. Мјесто цивилног доглавника укинуће се, а поглавар земље предузеће цивилну управу земље крај војне управе, коју сада има. Тако ће се увести војничка влада.

Стара Србија и Македонија

Поцијсаност међу Србима

Међу Србима у Старој Србији и Македонији није ни из близа онако како би требало да је. Они су се сад подијелили на два табора. У једном су они, који су до сада руководили народним пословима и ведрили и облачили у овим српским земљама под турском царевином. У другом су они, који су, незадовољни њиховим радом, изступили противу њих и њиховог разорног рада. И сад се међу њима води очајана борба, која ће се свршити по свој прилици на штету пр-

вих, пошто је народ почео листом да устаје противу ових првих, који су хтјели да у име српског народа раде по својој вољи и прохтеју. Прва група је окупљена око листа „Вардара“ и њој се налази на челу Темко Поповић, Давид Димитријевић и Јован Ђирковић. Она је ступила у изборни компромис са Младотурцима и истакла три своја кандидата за посланике. Друга група окупљена је око новопокренутог листа „Гласа Народа“ и она је тек почела да проводи организацију. Између прве и друге групе чине средину дисиденти. То су они, који нијесу задовољни изборном тактиком прве групе и нагињу споразуму са опозицијом младотурске странке. Међу њима је и досадањи посланик Сава Стојановић, који се овог пута није хтио да кандидује, али је упутио апел на Србе, да потпомажу кандидате српске изборне организације прве групе. Што се тиче стања, у коме се налази српски народ у овим крајевима, оно је с дана у дан све теже и горе, да је постало чак и несношљиво.

Хрватска и Славонија

Пред изборима

Политички вртлог, који је захватио Бановину, све је јачи и оштрији. Он има за задатак, да понесе народ, али ће у ствари, као и до сада, собом да понесе бана, који је народу наметнут да њиме влада и да му судбину кроји. Назад није то ни од јуче што у Бановини нездраве политичке прилике владају. Деценијама се оне протежу. Сам Куен Хедервари, који се сада као председник угарске владе заплео у својим сопственим мрежама, пуне двије деценије владао је Бановином преко воље народа. Њега је у јуну 1903. г. замијенио Теодор Печачевић син Куеновог предшасника на банској столици, али послје непуне четири године морао је одступити, јер се замерио старијима у Пешти што је хтио да чује и народ. За њим је дошао Ракоцај, али није могао да састави ни годину дана. Насљедно га је Павле Раух, чији је отац Леополд такође био бан 1868. г. када је и дошло до оне фамозне „нагодбе“ с Угарском, али је и он на изборима у фебруару 1908. г. наasio тако да није могао добити ни једног посланика. Као и његови предшасници и Раух је почео апсолутизмом и толико је био доптерео, да је покушао да на вјешала отјера све што није уз њега, али је на крају крајева и он морао да се уклони. У фебруару 1910. г. замијенио га је Томашић, који је покушао да народ обмани, али је при томе наasio толико, да је при изборима у децембру прошле године пропао. Почетком ове године насљедио га је Славок Чувај, садашњи бан, коме је такође уздрхтао банска столица, на којој су му дана избројани. Као и многи његови предшасници и Чувај је почео да влада насилјем али без успјеха. Колико се сада у томе дојерало најбоље се види по цијелој Бановини, гдје је атмосфера толико зашумљива, да се још дуго неће моћи спосити. У толико све се више приближује дан када треба да се распишу избори. Сабор би се морао да састане 14. априла, а до 3. априла би се надређали морали да распишу избори. Бан Чувај је хтио да погази закони да не изврши обећање владареводато у рескрипту приликом распуштања сабора. Да би то и оправдао, почео је да гони шетовце, да их забрањује и оптужује и да угуши јавно мишљење. Кад му ни то није било доста, окомио се на грађанство и омладину и изазвао противу себе цијелу јавност. Чак нијесу ни деца из средњих школа била поштеђена. Али све те машиније нијесу му успјеле, а нарочито се оне откриле приликом министарске кризе у Угарској. И тако ће морати доћи до избора, па било да их води Чувај било његов замијеник. Главно је да се народ Бановине збои у једну чврсту и непробојну фалангу, коју ничија „двоједна“ рука неће моћи да сломи, а још мање да раздјељи. Напредни Срби и Хрвати су коалирани. Они већ годинама споразумно раде. Сад се са српско-хрватском коалицијом кооперира и друга највећа странка у Бановини, правашка, и тако се најаче народне странке пред изборима налазе груписане. Њих неће моћи никакве изборног насиље сломоти, а још мање ће моћи мимо њих што учинити. Пао Чувај или не, замијенио га ко или не, у Бановини се неће моћи преко воље народа радити нити њеном судбином тиграти и свако, ма ко дошао, мораће да рачуна на народну снагу. Без ње, мијењаће се банови као и до сада, али владати неће нико. Зора пуча, биће дана!

Приморје

Српска народна организација

Срби на Приморју годинама су без своје организације. Да не би та поцијсаност и даље била на штету опште српске ствари, прегло се у пошљедње вријеме да се постигне јединство Срба на Приморју.

Ради тога израђена је основа организације, која је ту скоро у Задру и примљена. И у мјесто сад да се приступи заједничком и сложном раду организације, почело је међу Србима да избија негодовање. То негодовање у главном се састоји у томе што није примљена основа седморице, него сасвијем друга, противу које се неки сада буне, налазећи да не одговара ономе чему је намијењена. Ко је од њих у праву, тешко је одредити, али је сам овај покрет међу Србима у погледу организације утјешна појава, јер она испољава да су се Срби пренули из мртвила и да су почели да дају од себе знаке живота и вољу за рад. Срби на Приморју налазили су се годинама у кризи. Међу њима су владале непотребне трзавице и мртвило и апатије према општој народној ствари тако, да у досадањем болесном стању није ништа за народну ствар рађено. Крајње би вријеме било да се свако освјесисти поучним примјерима из скоре прошлости и да се на страну оставе бескорисне међусобне борбе, која је Србе и сунисе до сад без узрока и повода давала, на штету и срамоту, и да се приступи раду. Санирање независних прилика Срба у тим крајевима треба што прије да дође, као год и да наступи братска слога међу њима, јер без организације народне снаге успјешног рада не може ни бити. Што се тиче саме скупштине организације ваља на уму имати, да није довољно парадирати демократизмом, па да и у овој прилици мора и оиде да је добро. Њу треба прилагодити и народном духу и приликама и народним потребама. Што једноставније, то боље; што простије, тим лакше. Треба бити практичан. Парадирењем са извјештаченим демократизмом, празним теоријама и глумим експериментима неће се ништа постићи. Први и главни посао, око кога треба усредоточити сав рад и пажњу, треба да је сложен и братски рад на јединству. Треба прво, као основу, прикупити сву народну снагу. Кад се постигне сложен и братски рад, онда је лако поћи даље. Свијетли дани Сава Бјелановића нека у томе буду луча и не треба лутати. Срби на Приморју жељни су слоге и рада. Они жуде за народним јединством. Тим жељама треба изаћи у сусрет и припомоћи да се остваре. Продужење непотребних и некорисних трзавица и изливних међусобица, којим би се повратило досадање болесно стање, био би неопростив грјех и ако ико интелигенција је ту најпозванија, да се крене... Јако с нама Бог!

Словенство

Русија

Нова руска Дума

Государствена Дума још је на окупу и радиће све до јуна мјесеца. Тада ће се распустити и наредити нови избори, који ће бити у септембру, а у другој половини октобра састаће се нова Дума. Пронесе се гласови, да су између Думе и државног вијећа настале несугласице. О томе изнесе, да су се октобрите жалиле председнику министарства Коконцеву како државно вијеће нарочито задржава неке законске предлоге, што их треба трећа Дума да прегресе, како би били изнесени четвртој Думи. О новим изборима већ се сада говори и ради. Тако је образована нарочита политичка организација, која ће ступити у борбу приликом ових избора. Та се организација зове „Вашпартиско удружење напредних елемената“. Њу су створили напредни посланици и до сад су јој приступили многи чланови државног вијећа, градеког вијећа и земства. Од посланика су уз њу сви интелигентни опозиционари и левица октобрита и кадета. Сврха је тој организацији реализовање октобарског манифеста, реформа аутономије, подизање привредних народних интереса, борба противу лажног национализма и права народног представништва.

Бугарска

Закључене сједнице саборна

Најновији догађај, који се одиграо у бугарској Народној Собранију показује нам какве тамо прилике политичке владају. Мислар правде Абрашев био је поднио законски предлог, по коме се § 272. трговачког закона мијења тако, да се и банкама ван земље даје право, да могу давати хипотекарне зајмове и тако задуживати поједина имања. Представници саборске већине први су били који су устали противу тога законског предлога и строго осудили ову владину намеру. Соплидарништују се с њима, велика већина Народног Саборна такође је устала противу овога предлога, када је дошло и до оштрога сукоба између Абрашева и појединих посланика. Како су настали и инциденти и општа разареност сједница је морала бити прекинута. На то је саборска већина изјавила влади своје неповерење. У први мах влада је покушала

да увјери посланике о својој невиности и да их разувјери о опасности, које мисле да пријети од овог предлога, али за то већина није хтела ни да чује. Да не би влада пада, послаци тога се почело да ради на томе, да се овај сукоб отклони. Једни су били за то да се предлог одмах укљони с дневног реда, а други су држали да треба министар Абрашев да одступи. Око тога су држане многе конференције и кад се видјело, да се криза не може тако лако да ријешити простим повлачењем тога законског предлога, то се нашло за најбоље, да се седнице Народног Сабора закључе, што је и учињено.

Истра

Словени против најезде

Потиштеност Словена у Истри губи се. Словенски елемент: Срби, Хрвати и Словенци, почео се да буди и да поново повраћа стону по стону своје земље и да потискује страни елемент, јер су с Талијани у тим крајевима толико били с Нијемцима и словенским одродима осигурили, да нијесу словенски елементи дају главу да дигне. Народни препоред све више буја и национална свјест јаче се развија. У источној Истри већ је поведена одлучна борба и она све више успијева. До 1886. г. с ону страну Учке није у оним странама било ниједне самосталне јавне словенске школе. Данас има тамо већ лијепи број јавних словенских школа особито у лизинском и конарском котару. Но све су те школе отворене већином у таквим мјестима и селима, од којих Талијанима не пријети непосредна опасност. Док су у тим мјестима ако и преко сна, припуштали словенске јавне школе, то су се из свих сила противили установљењу таквих школа у предјелима, што су их они сматрали својим посједом. Крес, Лошинь, Лабињштина, готово цијели пуњски котар, па сва западна Истра, по умову надлежних, талијанска је домена. У тим се крајевима не смју отварати словенске школе и поред тога, што онуда живе хиљаде и хиљаде словенског народа. Што нијесу учиниле власти, урадила је дружба Св. Ђурица и Метода за Истру. Она је највише допринијела, ако се данас може уопште и говорити о словенској свјести у Кресу, Лошинју, Пули итд. Лањске године зацела је дружба и у буњски котар и на вратима страшног Пирана и Умага сарадила своје двије школе које сада сјајно напредују. Сад се и у Грожњану гради дружба школа. Грожњани се налазе на вратима Буја, талијанског градића, који је као и Пореч још и данас страх и трепет нашем народу у оним крајевима.

Са стране

Аустрија

Рад аустријског парламента

Неколико је недеља од како је аустријски парламенат у Бечу отворен. Он ради, али се види да је тај рад натегнут. Влада у парламенту нема своју радњу већину и за то се изван парламента нашта, да је на ма који начин створи. Зато се са народностима погађа и даје им разне уступке само да би осигурала рад у парламенту. Најважнији су преговори, који се воде с Чесима како би се постигла радна способност чешког покрајинског сабора и изгладно спор између Чеха и Нијемаца. Ти преговори коначно нијесу завршени, али је у начелу споразум већ постигнут, а како су уз то Чесима дате извјесне концесије, а нарочито повучен предлог закона о пољемчавању народних школа, то се слободно може рећи, да је влада придобила Чехе за себе. Исто тако влада је изашла у сусрет захтјевима Пољака, којих у парламенту има 80, те је већ поднијела предлог о грађењу канала и пристаништа у Галицији, чак и против воље њемачког народног савеза. И сами Русини устали су противу тога закона и почели опструкцију у парламенту, јер налазе да ће се тим законом Пољаци осигурити на штету њихову. Сад влада мора и њих да задовољава, да би одустали од опструкције. Талијане влада мисли да придобије тиме што ће установити правни талијански факултет у Бечу, противу чега устају Југословени, те ће се морати и њима дати неке концесије како би на миру били. Парламенат је прекинуо седнице због ускршњих празника и наставиће рад 5. априла.

Одушевљење за авијатику у Француској

У Француској све врше од одушевљења за авијатику. Ова грозница захватила је све друштвене класе, листове, индустријалце, општине, цијелу земљу. Чак и париске гимназисте скупљају између себе прилоге риди куповања авиоплана за војску, а три највећа париска листа удружила су се ради агитације и скупљања прилога за грађење ваздушне флоте. „Matin“ је заборавио своју традиционалну

мржњу према „Journale“ и с њим предузео вођство у овом покрету. Послије њих улазе многи париски листови разних партијских боја, који помажу покрету и својим прилогом и скупљањем прилога од публике.

Ово одушевљење за авијатику иде до бескрајности. При крају прошле године листови су оштро осуђивали тадашњег министра војног Месиму, што је тражио врло мале кредите за снабдијевање војске са машинама за летење. Тада је било одобрено два и по милиона франака за авијатику. Али почетком јануара ове године дошао је за министра војног Миљеран, који је своју социјалистичку прошлост хтио да заглади партијским заузимањем. Свом снагом бацао се на организовање француске ваздушне флоте и парламенат је одобрио још 22 милиона франака; па све стране почело се радити на подизању авијатичких школа, станица и депоа.

И послје свих ових кредита и прилога Французи не стају. Неко је предложио да се установи народна дугирија за авијатику од 20 милиона франака, чији ће се приходи употребљавати ради куповине авиоплана. Нема сумње, да ће на овај начин Французи постићи своју националну амбицију. Циљ свију ових напора јесте превласт Француске у ваздуху. Француска ће догале као Енглеска на води задоволити ту превласт и дуго је одржати, јер је прво створила снагу од машина за летење. Тако ће у свијету владати стандардне силе: Енглеска на мору и Француска у ваздуху.

Турска

Државне финансије

Рат талијанско-турски скрепио је пажњу свих земаља на стање финансија Турске. Буџет за год. 1911—1912. утврђен је са 3,623,381-487 пијастра (један пијастар 22 паре). Позиције буџета овако су распоређене: дуг 1,183,211.000 турских пијастра; цивилна листа 50,348.000; законодавна тјела 21,871.000; министарство пошта, телефона и телеграфа 79,537.000; општа управа катастра 11,659.000; велико везирство 2,640.000; министарство унутрашњих дјела 135,581.000; јавна сигурност 48,351.000; државни савјет 3,308.000; министарство иностраних дјела 24,518.888; Шенкисламат 51,068.000; министарство правде и култа 78,645.000; јавна настава 99,448.000; министарство грађевина 155,386.000; управа рудника и шума 49,194.000; морнарица 168,271.000; војно министарство 900,000.000; управа фабрике за рат. муницију 49,107.000; жандармерија 173,742.000. То су издаци а примана износе само 2 милијарде 844.579.500 пијастра. Дакле дефицит од 788,839.000 пијастра. Исто је стање било за прошле двије године. Осим тога изванредни издаци за војску редовно се покривају зајмовима. Државна благајница доспијева једва да изда дневно 50.000 турских лира. Треба напоменути да сав капитал, који је у промету у Турској Царевини, припада великим европским народима. Зато су скоро све банке у рукама странаца. Главне банке и друштва заведена у министарство трговине ова су: Царска отоманска банка основана у фебруару год. 1863. Турска Банка за унапређење трговине и индустрије, основана год. 1910. и за вријеме од 85 година. Њезин капитал је 550.000 акција свака по једну турску лиру. Земљодјелска Банка, основана год. 1888, једина те врсте са дјелокругом врло ограниченим. Народна Банка Турске, основана у априлу год. 1909. од финансијера Ернеста Касела, са милион лира стерлинга (L—25 K). Солунска Банка, основана је 1888. г. с капиталом од 25.000.000 турских лира. И напомињетку Банка Мелилен основана год. 1891. с капиталом од 464.000 турских лира. Осим тога има 50 друштава на акције за индустрију и трговину, а једно једино друштво за осигурање и неколико за грађење жељезница. Узме ли се у обзир ово тешко финансијско стање Турске, лако је закључити да Турска нема финансијске способности да настави рат и мораће приступити каквој трансакцији са Италијом, као што је био случај са Аустро-Угарском.

Избори и опозиција

У Турској су први избори почели. За њима су шлефовали други и завршиће се данас. Нови парламенат састаће се 5. априла. Што овако избори у Турској, који су на многа мјеста заливени крвљу, полако теку једно је узрок то што се одмах не бирају посланици, него њихови бирачи, а други је узрок у томе што се избори не врше у један исти дан у земљи, него сваки изборни срез бира засебно једног дана. По изборном закону, на сваких 50.000 мушких глава долази један посланик. У првим изборима учествују сви они, који су навршили 25 година и они бирају на сваких 500 бирача једног бирача, повјереника, који бира посланика. Изборни срез се рачуна да је сваки санџак и по броју његовог становништва

одређује се број мандата. За посланике могу бити бирали људи од 30 година, који одговарају прописаним условима народног предвиђања за посланике. У изборну борбу су ушле у главном двије групе: младотурски комитет Јединство и Споразум и опозиција Либералног Споразума. Народности се налазе било уз једну или другу групу. Судећи по ономе што је до сад било, на изборима ће пронаћи акција опозиције, која је у досадашњем парламенту толико јака била, да је довела до распуштања парламента и ових нових избора. Само што јој ови избори неће ништа доијети, јер ће Младотурци побједити захваљујући највише томе што им је власт у рукама. Па иако се држи да ће Младотурци одијети побједу и ослабити опозицију, ипак ће им опозиција, подупирана Грцима, Бугарима, Арбанасима, Јерменима и другим народностима, задавати велика посла. Што се тиче Срба, они су се задовољили са три посланика и организација око „Вардара“ кандидовала их, као што поменуемо, у споразуму са младотурским комитетом.

Грчка

Избори за парламенат

Ових дана вршени су избори у Грчкој. У свему се бирао 181 посланик, док је кандидата било 573. У изборној борби узеле су учешћа све странке, почев од старих странака Теократисове, Ролисове, Цамисове, Мавромихалисове, па све до Венецилосове, тесалских сељака, социјалиста и радничких пријатеља. А у ствари борба се водила у главном између старих странака Теократисове, Ролисове, Цамисове и Мавромихалисове и Венецилосове. Па и поред тога што је овако изборна борба била подијељена на два тора све су страке изашле на изборе самостално, свака за себе, изузев неких локалних изборних компромиса. Једно то, а друго и то што су се у многим изборним срезovima кандидовала и ванпартијска лица само из личних амбиција — једни за то, да би се у скупштини показали и истакли, а други да би заштитили ову или ону професионалност — Венецилосова странка изашла је из ових живих и сиљних избора великом већином. И поред тога што су старе странке најжучније устајале противу Венецилоса, онег су му својим неразборитим поступцима ишли на руку и омогућили му побједу, до које не би дошао иначе, или, ако би и дошао, она би била врло незначитна и без великог утицаја. Јер ваља знати да се на овим жуљним изборима водила само лична борба и нетрпељивост, док о начелности није било ни ријечи, нити је икоја странка изашла пред бираче са својим стварним програмом. Подијелене партијски поделе и до крајности неумијешне опозиционе странке нијесу могле да постигну стварне успјехе. Зато су и преријетеле пораз. Венецилос је дотле лично руководио изборном борбом и сам агитовао, држећи па све стране земље зборове и агитационе говоре, што је све и припомогло да однесе побједу, којој се није нико надао, јер и одушевљење у народу није ни из близа према њему онако како је раније било. О томе се могао и сам лично увјерити на зборовима, где је био лијепо предустретан, али не и одушевљено као назад двије године. Ту сјајну побједу показује изборни резултат: Венецилосова странка добила је 150 посланика, Теоготисова и независна по 8 посланика, Ралисова и Мавромихалисова по 6 посланика, Цамисова 3. Дакле влада стоји са 150 посланика према опозицији од 31 посланика!

Крићани и Грчка

Када су вршени избори посланика у Грчкој, вршени су за грчку скупштину и избори на Криту, јер Крићани хоће и преко воље сила заштитница да припадну Грчкој. Њима је било мало све што су до сада радили, него хоће у пркос свију наредба да раде по својој вољи. Зато је сада настала бизан, да не дође до заплета кад буду Крићани своје посланике послали у грчки парламенат. Али као да је та бојазан излићна, јер ће јој сама Грчка доскочити. Венецилос, који је онако сјајну побједу изио на изборима, и поред тога што нагње присаједињењу Крита Грчкој, чеће дозволити да до тога дође. Он ће то учинити у интересу Грчке једно да избјегне сукоб са великим силама, као год и да избегне провоцирање Турске, а друго и зато што би му крићански посланици сметали у парламенту и онемогућавали рад. Како је власт у његовим рукама, он ће долазак Крићана спријечити тиме што ће великом суду, који врши преглед посланичких пуномоћја, наредити, да им поништи пуномоћја зато што нијесу бирани на грчкој територији и по закону. Тако нити ће Крићани моћи да уђу у грчки парламенат, нити ће силе заштитнице бити принуђене, да поново заузимају Крит и према Крићанима предузимају ванредне мјере.

Наши дописи

Срби у Новопазарском Санџаку

Пријепоље, 8. марта.

Интересоваће нас, да вам неколико редака, и ако непријатних, напишем, из овог по све забаченог краја. Пут ме је нанно, да пропутујем и остале крајеве српске у косовском вилаету. Немам вам се на шта похвалити. Око Пећи и Ђаковице влада безвлашће. Узалудан је био долазак министра унутрашњих дела. Опет су настали зидуми. Јадиним Србима отима се бјелоданице све што имају а често им се и живот одузима. Тако је и у тиланској, учитрнској и феризовићској околини. Све сам ово у свом путовању видно и доживио. Све се ово да доживјети и преживјети, али овдје, у Пријепољу, шта се чини, у срцу српског народа и на прагу једне српске краљевине, то се не да опростити, нити нама који проживљујемо пошљедње дане живота, нити овој српској краљевини. Ми смо остављени на милост и немилост Младотурака, који систематски раде на истребљењу српског живља. Они око „Вардара“, наши „представници“, позабавили су се око фалсификовања општинских печата и потписа општинара, упућују и опшномоћјавају Темка, Ђирковићан др. крејатуре, да протестују против избора рашко призренског митрополита способног и угледног доктора теологије г. Дожића *зато што је Црногорац* (а одакле су досадашњи митрополити, јесу ли били Срби?!) и траже себи равност, а не виде да пријепољска нахија, срце Новопазарског Санџака, чисти и овјани Србин, пропада. Они око „Вардара“ тако рећи сваког дана упућују акте и агитатуре против г. Дожића, којем народ симпатизира, стварају епархиске управе, некакве конференције, за које народ не чује, бирају одбор тобож испред народа, *али све у задњим и подлим наміјерама*, а неће да чују како се овамо рјешава животна питање по нас Србе — аграрно питање. За ово неће да чују Темко и Стојановић, а за митрополитско питање претрли су прагове сваког министра у Цариграду.

Ага чини притисак на чивчије, тјера га са земље или учини уговор пред судом, какав је по њећу аги. На овоме раде систематски младотурске власти. Ове се шта више не задовољавају, да чивчија остане и ако аги попусти како хоће, него их пошто по то наморавају исељити се, да населе мухацире. До сад је имало шума и пашњака, како је могао наш сељак живјети са својим живим, а данас је и то заузето мухацирима. Нема села, нема шуме или пашњака, гдје није држава начинила мухациру кућу. Напомињем да су заузели сва главнија мјеста и све позиције. Ових мухацира има код нас врло много и од каквог су зла по нас и наш интерес, то ће брзо пошљедице показати, па нека Краљ, Србија и даље продужи лојалну политику с Младотурцима. Овим мухацирима Бугари нијесу се дали у Македонији населити па су нашили, са сваке стране, згодног земљишта код нас. Е па зашто неће, кад су нам представници Ђирковић и Давидовић, кад нам је бољи један обични богослов него доктор теологије за митрополита; кад нам је на дневном реду истрјеравање способних професора и наставника; подло подговарање Арнаута, да се нови администратор одрече положаја; борба бив. администратора Саве против своје пастве (два пут пред судом турским) и т. д. и т. д.

Ето тако је код нас и куда ћете горе!

Шести свесоколски слет

Праг, 20. марта

У Прагу се чине велике припреме за шести свесоколски слет.

На заједничкој конференцији заступника прашког градошког вијећа и „Česke obec sokolske“ закључено је, да се откриће споменика Ф. Палацког обави истовремено са отворањем слета, и то 18. јуна о. г. На откриће биће позвани градови Париз и Лондон, све словенске пријестонице, свеучилишта, академие, научна друштва итд. Откриће ће се обавити без икаквих провода и поворка кроз град. У слетском одбору прихваћен је већ детаљни програм свечаности. Има ту цијели низ јавних вјежба, натјечања, уметничких продукција, концерата, академија, на којима ће судјеловати преко 25.000 дјечака, девојчица, извршујућих одраслих мушких и женских соколова.

Особита се пажња посвећује извођењу античке сцене: „У Агени иза битке код Маратона“, за коју израђује програм посебни одбор, у коме сједе свеучилишни професори и редитељи позоришта прашких. Најљепши моменат сцене биће античко гимнастичко натјечање гдје ће наступити преко 1000 бораца. Сцена ће се три пута за вријеме слета извести. Прије слета биће јавни наступ чешког средишњег савеза бициклистичког, који ће први пут у

великој маси јавно изводити продукције на огромном вјежбалишту.

Слетске свечаности почињу 15. јуна када ће бити умјетничка вечер у општинском дому града Прага. Судјеловаће сва умјетничка првачка друштва прашка и многа из остале Чешке. Забавни одбор слета побринуо се, да за вријеме слета буде доста забаве за силне чешке и словенске госте. Ових дана ће изаћи распоред слета издан од „Сеске obec sokolske“, који ће се разаслети по цијелом словенском соколском свијету. Свечана поворка соколска у недељу 17. јуна пролазиће главним градским улицама на трг старомјетски, где ће соколство дати почаст краљевском Прагу. У поворци ће ступати 6-8 соколова, да се не отегне превише, темпо ће бити брз, а дефиле пред градском кућом обавиће се исто тако брзо и то одмах при доласку на трг. У коњаничкој поворци биће до 500 соколова. Велика јубиларна соколска изложба биће смјештена у просторијама градске вијећнице, а биће ретроспектива оснивања и пораста чешке соколске организације. Основе огромног вјежбалишта предложене су већ на одобрење магистрату прашком, те ће се одмах започети са припремама. По свему судећи ово ће бити један од најважнијих словенских састанака и један од најуспјешнијих слетова, којим ће се моћи браћа Чеси и словенско соколство, највећа гимнастичка организација на цијелом свијету, достојно репрезентирати пред Европом. Све веће свјетске гимнастичке организације спремају се да посјете слет.

Наше задругарство

— Његушка Земљорадничка Задруга —

Његуши, 13. марта

Његушка Земљорадничка Задруга основана је 9. новембра 1910. године у циљу међусобног моралног и привредног помагања својих задругара.

Наша Земљорадничка Задруга није у почетку основана са општинским тешкоћама, као што се то могло мислити у први мах, имајући у виду ово прво привредно развијање у нашој средини. Али се за то има захвалити министарству унутрашњих дјела — одељењу народне привреде, које по могућству чини све материјалне жртве, само да помогне задругарство. Нарочито се има захвалити начелнику привредног одељења г. Милу Татару, који се својски заузео, не само за нашу већ и за остале задруге у земљи, желећи да од њих створи привредне организације, које би својим тачним радом биле од користи по становништво, а чије се користи код нас већ у великој опажају. Г. Татар је тако лијепо и пречишно изложио пред задругаре циљ и корист задруга, да су га задругари брзо појмили и одмах се почели уписивати у задругу, која је за ово кратко вријеме постигла знатан и неочекиван напредак.

Куд ће љепше и јасније слике него што то кажује изложени ствари биланс на дан 31. децембра 1911. године:

Готовине у каси је било 73.22 перпера, зато је позајмице задругарима 11.208 перпера, приходом је од интереса на позајмице 834.74, чистог прихода износило је 362.06 перпера, стална штетња 7.427.13, обична 3.492.03, интерес сталне штетње 275.13, интерес обичне штетње 195.55, а резервни фонд 832.74 перпера.

Ради што боље илустрације тако обилног и интензивног рада Његушке Земљорадничке Задруге нека послужи и њен обртни биланс до закључка 31. децембра 1911. године у износу од перп. 32.000.

Као што се види из изложеног, задруга обилује обртним капиталом, те није ни чудо што је у јануару ове године постигла обрт од 5.589.92 перпера.

За овакав лијепо развитак и напредак наше задруге има се захвалити часништву управног и надзорног одбора, који је правилно схватио циљ задругарства, енергично радећи за цијело вријеме. Вриједно је давати књиге и рад задруги, што је најбољи свјеток рада и реда, а у овим пошљедићем и лежи циљ и напредак, јер само се онде може очекивати продуктивност и прогрес, где има рада и реда. На-

рочито се има захвалити заузимљивости вриједног председника задруге г. Марку Врбици, који није жалио ни времена ни труда, носећи доста и материјалних жртава; дајући један дио куће за канцеларију, касу и остали канцеларски материјал, што је и учинило да имамо онако лијепо резервни фонд, а што је за највећу похвалу: Г. Врбица је позајмио задруги перп. 2.000 без интереса за шест мјесеци.

Не треба изоставити свјесно схватање задругара, који одговарају својим обавезама у најбољем реду, желећи, да се ни најмање не огријеше о правила задругина, на што их до сада није требало опомињати, што даје најљепшу наду за бољу будућност задруге, и да наша задруга постигне свој циљ.

Дуго би било, и ако потребно, говорити овом приликом о значају земљорадничких задруга, што се оставља свјесцијим задругарима, који су већ стекли прави појам о задругарству, да буде свјест код задругара. Али се можемо надати особито од садашње управе наше земљорадничке задруге, тим прије, што је осјетила потребу да среди племенске приходе и да их треба увести под задругин надзор, те би се тиме могао водити још тачнији надзор и што би се задругарство оснажило у толикој мјери, да би задруга могла руководити у току 4—5 година капиталом од 100 или више хиљада, те би се тиме избјегла свака функција осталих новчаних завода и појединих спекуланата. За то је најбољи примјер досадашњи рад задруги; упитате ли кога од задругара да ли је чинио позајмицу где год изван делокруга задругиног, видећете да их је сразмерно врло мали број.

Надати се, да ће се и остале земљорадничке задруге старати, да одговоре свом задатку и да свака може служити за похвалу и примјер. **Један задругар.**

Кратке вијести

Изборни систем у Француској. Француски парламент расправљао је о промјени изборног реда, па је усвојио да 22.500 бирача бира једног посланика, а кад преко овога броја преостане 11.250 изборника, бира се још један посланик. На овај начин умањује се број народних посланика у Француској за 77.

Руско-енглески протекторат. Из Петрограда се јавља, да се потписани уговор између Русије и Енглеске може сматрати протекторатом ових држава над Персијом. Пријатељски односи између Русије и Енглеске сада су стално учвршћени.

Руско-јапански савез. Русија и Јапан направиле су савез у погледу заједничке акције на дјелокругу Персије. Посебна погодба тиче се заједничке акције обавиљу државу крајевима на међи Кине.

Реформа монопола у Румунској. Министарство румунско се бави реформом монопола, те ће ових дана предложити радни законски предлог. По том законском предлогу престала би продаја соли, били монопол државе, по цијене би се ипак законом установиле. Предметна за раскош одређеница би се цијена наредбама од времена на вријеме.

Дневник

Вратио се на Ријеку. Његово Величанство Краљ вратио се са Тополице на Ријеку.

Нова варош Бар. За вријеме боравка на Тополици Његово Величанство Краљ био је у Бару и том је приликом коначно ријешено за мјесто нове вароши и спремљени план њен одобрио, те се већ приступило раздавању земљишта за зидање кућа у овој новој вароши. Мјеста се дају бесплатно а рад на изради улица и канализације сносиће сви подједнако према заузе- том простору. Зидању кућа приступиће се одмах и ко за три мјесеца, од како заузме мјесто, не отпочне рад, изгубиће право на њ.

Без Саборне Цркве. Колико се у нашој пријестоници осјећа потреба од једне просторије и љепше Саборне Цркве, најбоље се примјењује за вријеме великих црквених и државних празника. Без таквог

божјег храма црква није у стању потпуно развити благољепије својега богослужења, нити се приликом државних светковина како ваља може приказати достојанство једне православне краљевине. У једној пријестоници, у којој као и свуда сасвијем природно дух новог времена угушује осјећања и смисао за цркву, биће према овој још већа равнодушност, ако буде лишена и спољашњих привлачних средстава. А та спољашњост велику улогу игра у свакој вјери, нарочито у православној. Због исте су, како прича историја, Руси примили православно хришћанство, јер им се црквено богослужење у Цариграду боље допало од онога у Риму. Наша пријестоница бива сваке године све већа. У њој бива све више становништва од укуса и смисла за лијепо. Њу сваке године у све већем броју посјећују и отмијени странци. Мала манастирска црква не може више да даде мјеста томе народу. Кад државни или црквени празник задеси рђаво вријеме, тек тад се види оскудица веће Саборне Цркве. Многи се посјетиоци цркве одбијају од исте само из тих разлога. Скучени и тјескобни простор манастирске цркве не даје им ни довољно мјеста, не заштићава их од зла времена, нити, што је најважније, могу пратити богослужење и црквену пјесму, пошто огромна већина посјетилаца мора да стоји изван. Под таквим условима нештаје воље за развијање црквеног благољепија код онијех, од којих исто зависи. Пјевачки хор губи своју важност, а посјетиоци се ограничавају на уски круг онијех „по дужности“. О државним празницима, у којима црква игра важну улогу, ради поменутих недостатака страда достојанство саме државе. Кад Никшић, као провинциска варош, има прекрасну Саборну Цркву, која далеко премашује његове потребе, онда је куд и камо прече да Цетинје, као пријестоница, добије божји храм, који ће у истини бити Саборна Црква.

Да би се одговорило и тој потреби, од ономад се приступило првим радњама за нову Саборну Цркву, којој је темељ положен још у јубиларним свечаностима. Са радошћу поздрављамо почетак рада!

Противу Пољита. Новосадски убица кликће од радости у својем листу, што се амерканском органу некакве црногорске емиграције не допада исправно и родољубиво држање дра Пољита и његова „Браница“ према српској Црној Гори. Он и то искоришћава да би наудио угледу једног опробаног српског родољуба. Кад они грде ову српску државу и њене представнике, тад и сваки други треба тако да чини, ако жели да добије признање од убица, плаћеника и издајника. Ко неће с њима да се сложи у нападима на Црну Гору, оглашен је од њих као туђински агент. Њихово тобожње слободоумље не не трпи противно мишљење. Они су тако „слободоумни“, да захтијевају, да свако мисли њиховом главом, и осјећа њиховијем срцем. Знају, да је њихово несрпско др-

жање противу Црне Горе неоправдано и поштенијем Србима неразумљиво, те хоће да га оправдају на два начина: измишљањем лажи о стању у Црној Гори, и клеветањем поштених српских јавних радника, који не дају да се то стање лажно представља. Да би прикрили своје неваљалство и неродољубље, каљају образ и родољубље исправних Срба и српских јавних гласила. То је метод убица, плаћеника и изрода. Служе се денунцијацијама и клеветом, да би заплашили браниоце Црне Горе, а себе, као њене напа- даче, оправдали. Али они нијесу никог у стању заплашити. Поштени српски свијет не боји се ни Јашина ножа, ни клевета његових другова из Америке. Истина и свијетло об- раз јачи су од сваког ножа и свакоје најгнусније клевете.

Од уредништва. Због ускршњих празника идући број нашег листа изаћи ће у суботу.

Позориште и умјетност.

Српско позориште у Америци. Српско народно позориште, које је у Америци основао Ј. Поповић, успјешно дјелује и иде из мјеста у мјесто гдје Срби живе и даје своје представе, које наилазе на допадане код тамошњих Срба. Оно искључиво приказује српске комаде као „Бој на Косову“, „Бидо“, „Маркова сабља“, „Хаджи Вељко“ и т. д. Само овог мјесеца обилази је Њујорк, Филаделфију, Стилтон, Вилмердинг, Мексиспорт, Стубенкил, Мингод, Синсинати, Борбортон, Клевланд, Детроит, Цинцинати и т. д.

Новосађани у Мостару. Српско народно позориште из Новог Сада завршило је с успјехом своје гостовање у Сарајеву и сада даје представе у Мостару, гдје је такође лијепо примљено. Како талијанска опера није била задовољна субвенцијом, коју јој је Дубровник давао, да би дошла тамо да гостује, добро би било, да Дубровчани позову новосадско позориште кад им је већ на домаку, јер није лијепо да Дубровчани паре расипају на страна друштва крај својих.

Нова Војновићева драма. Кнез Иво Војновић, који је с успјехом гостовао овдје дана у Биограду, гдје је читао најновију своју драму из млетачког живота „Госпођа са сунчокретом“, намерава да се појаче на острво Локрум крај Дубровника, гдје ће у тамошњој манастиру радити на својој новој драми „L'Imperatrice“, у којој ће разрадити тему о владаркама, које су погинуле од разбојничке руке.

Споменик Л. Костићу. Споменик познатом српском pjesнику Лазу Костићу, за чије се допринијење има највише да захвали великим руским књижевима Анастасијом Николајевном и Милици Николајевном, кћерама нашег Краља, готов је и биће ускоро постављен на највиђенијем мјесту у Сомбору на свечан начин.

Општина за Н. Позориште у Биограду. Народна Позоришта у Биограду, крај државне помоћи, узимало је годишњу потпору од 5 хиљада динара од биоградске општине, али је сада та помоћ повећана на 15 хиљада динара.

Покрајинско позориште. Хрватско покрајинско позориште, које стоји под управом Мих. Марковића, бави се још у Сплиту, гдје је наишло на врло лијепо пријем, и тамошњи глумци похваљено се изражавају о њему. У репертоару овог позоришта налази се и „Балканска Царина“, коју је приказивао већ у Сарајеву с одличним успјехом. Даницу је приказивала глумица Вилхар, која ју је приказивала и на Цетинју за пријеме јубилеја, када је и одликована. Станка — Николчић, Кнеза Деана — управитељ Марковић, а Иван-бег — Радовић. Р. А. Динићовић, приказујући овај комад том приликом у „Позоришном Гласнику“, листу овог позоришта, овако се о самом комаду изражава: „Међу најбоље пјесничке радње Краља Црногорског Николе I. спада драма „Балканска Царина“. Занет огромном љубављу за својом отаџбином умишља је крп ону од небеских лепота. Из сваког ретка одише отаџбинск, коме је драг онај камен стана. Идеална фигура Данице, заручнице младога војводе Станка, која за свој род живот даје; која жртвује и љубав, силну и јаку — отаџбини, са толико је заноса рађена, да умјетница добија огромно поже да истакне сву снагу, сву љубав према оном голом — али драгом крсту...“

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

Г. Љубомир Кременовић, велики родољуб и добротвор српски, приложио је преко Г. Војводе Божа Петровића 100 перпера оvd. Певачком и Тамбурашком Друштву „Захумље“, за покој душе своје племените матере — Петре, и тиме је уврстио у ред добротвора овога друштва, на чему му топло благодари.

Никшић, 5. марта 1912. г.

П. и. бр. 14. 1.1

УПРАВА

ЦЕНТРАЛА:
ТРЕБИЊЕ (Херцеговина)

ТРАВУНИЈА

ФИЛИЈАЛА:
ГРУЖ (Далмација)

трговачко, индустријско, отпремачко, комисионо и агентурно дионичарско друштво.

Велико складиште сваковрсног пиланог дрва: дасака, мурала, јеловог, пињевог, храстовог, буковог, сировог и куханог. Паркета букова и храстова.

Греда тесаних сваке димензије. Горивог дрва и енглешког каменог угљена.

од 1911. год.
П. и. бр. 39. 5—54

Све уз врло умјерене дневне цијене.

Штампа Кр. Ц. Државне Штампарије.

Власник и одговорни уредник Радомир Кривокапић Орлински.

УСКРШЊИ ПРИЛОГ

„ЦЕТИЊСКИ ВЈЕСНИК“

Бр. 25., 1912. год.

Борислав Сл. Минић, Цетиње

На Ускрс

*Кроз таму и тишину са цркве звона брује
Метални глас се њихов кроз ову нашу дољу —
Побожно свуда шири. Ох како одјекује
Кроз срце моје оно, у коме љутим бољу.*

*Кроз срце моје што сад од боље веље јеца.
Док ми се груди шире и душа моја бреца.*

*У часу кад ми нога црквици малој жури,
У којој пјесма бруји у славу Бога Христа
И гдје се тамњан шири... крв ми кроз жиле јури
И јасна суза врта, кд кристал суза чиста.*

*Миље ми неко силно у овом светом часу
По срцу, души мојој блаженство силно расу.*

*Побожна пјесма нара чађаве груди ове
Малене цркве наше... и ти се силни гласи
Кроз дољу нашу хоре као да пјесма зове:
О сиђи, Христе, ојет и људски род ти спаси!*

*О сиђи, Христе, ојет, побожна срца жуде,
Ускрсни пропалу наду и спаси све нас људе!*

*И док се скрушене главе гомиле тога свијета
С олтара к небу дижу и топло Бога моле
И свако васкрс сања... душа ми сад сријета
Онога кога тражи, онога кога воле,*

*Онога кога тражи, онога за ким сања,
За киме ц'јелим бићем радосно све пријања.*

*О, ја бих да полетим, жеља је моја врућа
Кд пјесма овог св'јета, побожна, топла, чиста
Док они пред олтаром жељају Бога Христа —
Да кличем слави својој, новог ускрснућа.*

*Да кличем слави својој, душа ми сад не зебе,
Васкрс сам свој дочеко, ја наћох најзад себе!*

Борислав Сл. Минић, Цетиње

Ускрснуће

Накрцан брод бректи као да ће прснути. Сав се од силног напона тресе, да све на њему подрхтује, пушта пару, а из дугог и широког димњака куља дим густ као зифт. Барке су превозиле путнике и робу до њега са широког и пространог пристана, на коме је врло.

Они су стајали удаљени од те велике вреве једно уз друго ниједи и љутеливи, али обоје узбуђени. Он је био крупан, бијесан, као да је од бријега одваљен. Снага је била из сваког његовог покрета. Она је изгледала поред њега готово кад дијете, и ако једра и пуна, наливена као пуне.

Он се наже над њом.

— Вакал је. — рече.

Молим ти се — заустави га она.

Опрости, ма не могу да те не питам. Што ти је наспело теке од једном?

— Нека одби је он и развуче усне и ако му до смијеха није било. Не реко' ли ти: овако даље не иде; толики њи' зашли у свијет, а ја нијесам — ни дао Бог — најгрђи, да труним. Уложићу, па што Бог да јаки, а 'оће, ваистину, ка' и другима.

— Знам, знам — зашара она очима по земљи бојећи се, да му погледа у очи и сунцем онаљено лице — ма што не сачека бар да пасажу ови благи дани... Није то без ичеса.

— Тће — одмахну главом он и преко рамена је погледа. — Данас, сјутра — толико му чини. Кад сам већ уложио, што би' дуљно ту ваздан... А, кажем ти, без тога се није могло пасат'. А и боље је овако. Дако будем срећне руке. Нијесам мога' даље издржат'... Знам, пекло ме је то натезање. Ја на једну, ти на другу страну, аргатуј другима. Себе не жалим — научио сам то, ма тешко ми је, да ти страдаш. Ако је Божја воља, није ме жа' да тамо у свијету заглавим, па и не знам шта да је, пако само да тебе видим збринуту. Макао сам те на душу, узео из онако лијепе куће, па није право, да обијаш туђе праге и да другом измет чиниш. Не могу то, не могу. То ме је пекло, мучило, бољело... И нијесам мога' више.

Она га је својим свијетлим очима погледала зачуђено као да га не разумије.

— Видиш — настављао је он — ти не разумијеш то. Не знаш шта сам све ја патио и мучио се због тебе. Боли то. Боли те још како... Зар ти мислиш да је мени лако било да те гледам како другоме измеђариш, како у пјаци идиш и за солад се савијаш, у мјесто да благујеш у своме дому и својој кући?... Није мени тешко што сам ја морао другом да служим и да другог стимавам — научио сам ја то, од тога и живим — ма тешко ми је да и ти пред другима плећа сагибаш и да и ти издираш... Не, река' сам самом себи, ако се ја питам, неће више тог бит' ма ме и не било... Сад је све добро. Добри људи помогоше ме, позајмише ми пара сврх оно мало земље — а поштено ћу им вратит' куном ти се живијем Богом, ка' што ћу и тебе, ако бог хтједне јаки, честиту учинит' — па ће бити добро и за нас... Нећу жалити ни снаге ни живота, нити ћу на раду остати поштан да теке само да сам здраво... Видјећеш већ... Разумјећеш онда зашто ми је све ово требало, зашто идем...

— Због мене ти није преше било! — добаци му она.

— Кажем ја не разумиш ти то... Видјећеш већ... Ја нећу и не могу више овако.

Полако, али суво, узврати му она:

— Без тога је могло. Кад смо радили до сад, могли смо...

— Нека! — прекиде је благо он. — Знам ја шта радим. То је за твоје добро. Нека да Бог само да се здраво и добро вратим... Нијесам ја ка' други, ја би' за... овај... како да речем за тебе... за кућу и нешто више учинио. Нећу да сам поштан, нећу...

Она упорно изустит:

— Ма ко ти то вели?... Мени није ни до сад било тешко... Кад се мора другоме радити, зашто да не радимо?! Раде и толики други...

— Раде, раде! — ијетко ће он, па ће пригушеним гласом: — То и ја знам. Али ја нећу тако. Ја нећу да и ти другом радиш, да и ти другом измеђариш. Све, ма то не могу.

А кад га је она погледала још зачуђеније, он је узбуђено наставио:

— Нијеси код мене дошла, да другом измеђариш, разумијеш ли?... То не могу... А ово је прилика да зарадим, па да то не буде... Него да не заборавим: Ја сам са онима у пјаци, како их зову, Турцима гдје пазаримо, све уредио и за писма и за паре и за све... Они су ми и паре за пут дали... Код њих ћеш, знаш, увраћати и они ће ти испоручити кад што од мене има. Ти и онако још за неко вријеме мораш у град на рад да долазиш, па ће ти то бити с руке... А сад, да идем.

Он се наже над њом и пољуби се с њоме, па сав узбуђен зграби ствари, остављајући је потресену и узбуђену. И док се његов крупан и крути стас гурао кроз свјетину, она стајаше нијема и као при земљи прикована, не владајући

више собом и не разбирајући шта се око ње збива...

У њеној се души мутило, ломило, крхало и кувало. У глави јој врело. Неко тешко предосјећање је морило и бунило, али она није знала шта се с њоме дешава као да није била при себи. И као што су онај црни громорадни брод, којим се он повезао, удаљавајући се од обале и запливљавајући на морску пучину, грабили, били купали и са свих страна заплускивали велики бијели морски таласи, одскачући од њега у ситним праменовима и сићушним капљицама претварајући се у сјајне безбројне звјездице, чији се сјај као у календоскопу према мартовском сунцу претварао у разне боје, тако су и њу притискивале разне мисли и осјећаји, мрвили је, заплускивали, одбијали се од ње и тамо — у дубини душе њене нејасно одјекивали...

Оде! — откиде јој се из дубине груди, поклесну и тешко заплака...

У неко доба као да дође к себи, погледа на обалу морску са неисказаним болом и тугом у срцу, па кад не опази ништа, ни њега, ни брода, нити икога, замишљено пусти поглед да јој блуди по глаткој површини пространог мора, које се отезало у недоглед. Затим хукну тешко дубоко и посрћући пође...

„Себе не жалим — научио сам на то, ма тешко ми је, да ти страдаш!“... Нијесам ја ка' други, ја би за тебе, за кућу и нешто више учинио“. Звонило јој је у ушима и она као да је још једнако слушала узбуђени глас његов и као да је гладала њега онако бијесна и плећата како на њу топло гледа...

Замишљено и збуњено прошла је кроз варош, а није ништа ни видјела нити чула. Одједном спази гдје се неко испријечи и заустави је. Као у бунилу опазила је пред собом човјека с фесом на глави.

— Шта је; зар нећеш ни да сврнеш? — упита је. — Сад баш немаш шта да презаш и да се од часа бојиш.

— А што би? — прасну она.

— Отишао је, а? Сад си на комот... Сад се нећеш увијати ка' прије? Уђи у бутигу, не стиди се! — говорио јој је он подругљивим гласом показијући јој на врата од радње.

— Нека те, није ми преша, идем дома! — одбијала је забринута она још једнако борећи се самом собом.

— Ма што ти је?... Не бој се... Све и ако чује, он зна да мораш код нас... Сигурно ти је све и рекао.

— Што? — отеже гласом она.

— Па ја сам му дао новац... Ја сам га, знаш, послао у Америку, само да је, знаш, лакше...

Њу нешто штресну. Као електризована прену.

— Јес'?

— Е!... А што се буниш? Видио сам ја да ти не смијеш од њега, а не да нећеш. И он ми

дође као наручен. Бјеше баш с руке. Ја га и наговори да пође у Америку и новац му дадо. Реко' му: тамо је за течевину жива згода. Набраћеш се пара. Он једва дочека. Баш ми спомињао за тебе. Луђак! Веки да се код других не мучиш и да се по туђим кућама не стискаш! брбљао је он пакосно и охоло...

Њој би сад све јасно. Пуче јој пред очима. То је оно: бољело га је да се по туђим кућама потуца, па је кренуо у свијет на зараду. И то ради ње! А овај, што се пред њом ту увија, што је мами и што му се руга и исмијава га, он га отиратио, да би се докопао ње.

У њеној се души све ускомена. Од силног узбуђења сва уздрхта. Пред очима јој се указа он онако крупан и плећит, али још виши и узвишенији. Гледа је топло и мило, а на уснама му леирна тужан и усниљен осмјејак. У ушима јој звони његов глас: „Ти не разумијеш то... Видјећеш већ... То је зарад тебе, зарад твога добра“...

„Зарад мене? Зарад мога добра!“ одјекну кроз њу силно и муњевито. „О разумијем, сад га добро разумијем!“ И њој дође да зацвили и зашисти од силног бола или веље радости, што ли.

— Одићи! — брекну на онога поред себе, пресјече га очима и одвратно окрете главу од њега. Очи су јој се свијетлиле као раздражене лавице, а усне од љутине подиравашу. Више да ми се нијеси примакао, чујеш ли! — Запријети му.

И гордо подиже главу и поносно настави пут...

Слободан, Подгорица

Сјенке

БЈЕШЕ...

Нијема тишина влада око мене. Кроз вазе од прозора допире блиједа мјесечева свјетлост. Груди су моје узбуркале, срце ми јаче бије. Као да ме нешто мами, да изађем напоље. Као да ме нешто зове...

Баш као оне дивне незаборављене ноћи! Ноћи у очи Ускреса, кад сам се упознао с тобом и кад си мојој учмалој души донијела ускрсења!...

...Из сред сна пробудио ме је неки неодољиви нагон. Груди су ми биле узбуркале, срце силно ударао. Напољу ме нешто марило. Ја сам изашао, чуо јутарња звона и пошао према њима. Тамо сам и тебе нашао...

Ти знаш како је то било. Погледи су нам се срели, срца закуцала, душе усламиле. Прво смо очи оборили, а послје смо пустили срцу на вољу.

Ти срећни тренутци прошли су као сан. Сад смо раздвојени. Ја сам опет сам, а ти си далеко, далеко. Растали смо се, да се више никад не састанемо... Али шта ме то опет тако напољу мами из мале пзице моје?

Ишао сам, лутао, цијелу боговетну ноћ пробдио, ослушкивао гласе звона, обилазио сва драга ми мјеста. Али тебе нема, па нема.

МОЈА КРАЉИЦА.

«Код њих је велико и весело друштво вечерас. Поручила вам је да дођете. Чекаће на вас!»

— Извините ме кад ће што не могу доћи!

«Она је данас тако расположена, тако весела и раздрагана, да ће вам врло пријатно бити у томе лијеном и веселом друштву, које се код њих спрема. Зато је баш и желела да неизоставно дођете и да ову ноћ у весељу проведете.»

— Не, ја не могу доћи!

«Али она ће се љутити на вас. Направила је хаљину која ће свакога задивити. И очешљаће се по најновијој моди. Све ми је та поручила да вам кажем, јер се растапа од задовољства што ће бити предмет опште нахње и дивљења. Она ће бити краљица забаве.»

— Нишак! Ја нећу доћи!

«То ће је ожалостити. Изгубиће вољу и на забаву и на весеље и на све, ако не будете ви крај ње. Зато ми је и поручила да безусловно дођете. Иначе од све те забаве и од спремана весеља неће бити ништа. Неће моћи ни бити краљице забаве, неће моћи бити ништа.»

— Баш зато и нећу доћи. Поручите јој да ми није до забаве ни до њих, нити до свега тога. Ја нећу да она буде краљица забаве. Ја хоћу да буде краљица моја и само моја!

УСПОМЕНА.

Зашто ме, питате ме, пратите? Зашто ме, питате, не остављате на миру и слиједите ме као сијенка у корак? Зашто ме, питате, водите кад ме и не познајете, па чак и не подумавате да ме познате?

Кад ме питате, да вам то и кажем, о лијеном гласу из још лепших снова мојих. Ја вас не пратим што вас волим. Ја вас не остављам на миру, пратим вас као сијенка у корак, не познајем вас и нећу да вас познајем. Ја вас не волим.

Имао сам другу, на коју личите ви. Ја сам је волио али је изгубио. Ње више нема. Зато, што личите на њу, ја вас пратим, идем вам у корак. Њу љубим и у вама гледам њу. Ви сте само живи споменик још живље љубави моје према несталој, умрлој драгој мојој.

Ја у вама не гледам вас. Ја пратећи вас, не пратим вас. Ја слиједећи вам, не слиједим вама. Ја вас не волим, него у вама гледам другу... Због ње, ја, лијена госпо, све чиним то.

СЈЕЋАЊЕ

Сјећаш ли се?...

На једној стрмој стијени првенио се примамљив лијеп цвијет. Он те је примамљив. Ма колико да си се трудила да останеш равнодушна, ти си ипак час по бацала поглед на њега. Најзад те је и сасвијем опно. Ти си, и несвјесно, кликнула пуна чежње и дивљење: «Како је оно лијеп цвијет!»

Ја сам те разумно. Ти си га желела. На први поглед видјела си да је тешко узбрати га, па је то сазнање угуњавало твоју чежњу. Али те је цвијет све ближе примамљивао и заносио док се нијеси заборавила и кликнула оно што нијеси имала снаге да хладно кажем.

Похитао сам да га узберем. Ти си ме нахљиво посматрала. Ја сам тај топли поглед осјећао на себи и то ми је давало снаге и хитрине. Узбрао сам га. И кад сам хтио да се вратим, нега ми се омаче и — зачух твој болни крик. Покрила си рукама очи и непомично остала.

Ја нијесам пао. Нијесам ни могао да паднем, али сам хтио да ево изазовем да твоје срце рече оно што твоја уста нијесу пуцу толику дана хтијела да реку.

Кад сам ти се приближио с убраним цвијетом, стојала си још сва узбуђена и силно потресена са рукама на очима.

— Ево вам цвијет — рекао сам. Ти си се изненађено грла. Хитро си спустила руке доле и изненађено ме гледала. — „Зар се нијесте убили?“ питала си ме. — „О не, није ништа било.“

Дрхтавом руком прихватила си цвијет, али су ти биле закарене и свијетле, весело си се осмјехнула, прицијела га устима, стиснувши другом руком моју руку у знак захвалности. Она је дрхтала. Ја сам је задржао у својој.

Твој ми је поглед одао оно што си од мене толико крила...

Допије, кад сам ти признао све, кад сам ти рекао да сам пад сам спремно, да те искушам, ти си ме прекорила:

Неваљалче!

Али зато твој топли пољубац, који је пропратио тај твој пријекор, говорио ми је да сам добро урадио...

Сећаш ли се?....

ЗА ОТАЏИНУ

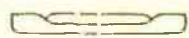
Ако сам овако јадан и жалостан, запустен, труп, опео без снаге и полета, однајили су ме оне поносне голети и вршеви, који су вијековима одбијали највеће и најсилније најезде и ордије, пркосећи најсилнијима и најмоћнијима чак и онда, кад је сав свијет од њих дрхтао.

Некада нијесам био овакав јадан и груб као што сад изгледам. Из мене је био живот, снага и здравље. Био сам и срећан и пул полета. Срећан ми је драгу допијети, лијепу, млау и чедну у оним кршевицама, одакле сам и ја потицао. Зарад не полет ме је преко дебелог мора погнао.

Папустио сам своју рођену грудну и драгу своју. Дошто сам овдје да паћем оно што је требало да усрећим. За срећу пену овдје сам снагу и здравље оставио... Не више за мене нема, она је за мене изгубљена.

Али ово знај: ја нијесам све изгубио! Ја имам још нешто што сам за своју отаџбину оставио!... О горди сине Албиона, ако те пут измјери на ону удаљену и осамљену земљу, чији камени врхови устроју облака парају и гдје се само за отаџбину зна и једино за њу живи, ту, у тој благом сиротој, али чојством и величином богатој земљи, однеси поздрав мој.

Поздрави и речи да ја још живим и да, и ако сам снагу и здравље изгубио, још у мојим испрханим грудима и трошном тијелу љубав за њу тајим и да једино живим зато да јој свој живот кад треба поклоним. За драгу сам дао снагу и здравље, срећу и радост своју, а за њу храним љубав и живот свој!... Познаћеш је, она личи на мене: као и ја није на изгледу, али у себи понос храни!

Радомир Орлински, Цетинје

Оаза

Мој је живот степна гола,
Коју пржи луч с небеса,
Гдје не расте красног пола
Дивни накит рад' уреса.

Сред те степе у зелени
Оаза је једна мала,
Њу ми сјенком палма сјени,
Која расте крај обала.

У оази са врхунца
Небо ми се види тачно,
Небо моје — ал' без сунца
Вазда мутно и облачно...

У оази окле вода?
Облаку је каквом узе?
Нису капи с неба свода,
Већ мојијех очи сузе!

Из облака вода није,
Њу је душа исплакала
А кроз чесме зрачне двије
Од људскијех безброј зала.

Које иду нуг оазе
До малене пене луке,
Оштрог трња пуне стазе
Изболе ми ноге, руке.

А отровне стр'јеле људи
К'о са стазе оштро трње
Изломљених мојих груди
Изранише срце црње.

Вјечни зефир уздицаја
Живота ми гони лађу
До тајнога, једног краја,
Да је људи зли не пађу.

На таласу мојих суза
На лађици пјесме стиха
С лиром златном моја муза
К'о лабуд се слатко њиха.

Пјева самном у глас дивни
Против' воље злобних људи,
Од отровних стр'јела кивни'
Лијечи ми болне груди.

Кад остави вила свере,
Из оазе пије воду,
И око ње цв'јеће бере,
Савијамо њега роду.

Кад нестане једном мене,
Поломе се крила души,
Та ће палма да увене
А оаза да пресуши.

Увенуће мирис — цв'јеће,
Што је никло крај обала,
Али никад *она* неће,
Што га душа роду дала!

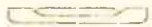
Остаће ми плачна муза
Врх оаза сухе палме,
Кронит' цв'јеће росом суза
И погребне тужит' псалме.

Мој је живот степна гола,
Коју пржи луч с небеса,
Гдје не расте красног пола
Дивни накит рад' уреса.

Ту нијесак смрти дријема,
Кога *Салии* крилом буди,
А мој живот ничег нема,
Да окр'јени болне груди.

Само с неба жића б'једна
У поноћ' ми звјезда бљеска,
Сузе за њом није жедна
Оаза ми из нијеска.

Па нек' ноге трње газе,
Љубав ране мени вида,
Кад капљама из оазе
Попрска ми њих Зелуда...

Мил., Цетиње

Шуњо Позитив

Лани, неће око Ђућеве дие, у вечерњи мрак пошто продадох оно мало кастранице на пазар, крени ти ја дома, које ћу се јаде мотат по пјаци. Накучих се у двије, три бутиге нећу ли виђет кога из села, да ђавољи, по ти сваки општрио, ја мним, по ручку.

Кад се примакни селу и таман ћу наљест уз ону поточину, те је испод куће Сава Перова, кад неко озго:

— О, Кињашу, Кињашу!

Погле'а ја, који ће бит', кад оно ти Саво лашти:

— Да ти нећеш сумнут', а да не сврнеш у нас?

— Тако ми Бога, не ћах з'иста, ере се кођ љуђи вазда долазило, но сам припремио дома.

— Није ти преше, ни да Бог, по сврни, е ми се Перо синоћ вратио из Америке.

— А, да кад је тако 'оћу како не!

Те је уза страну, кад кућа пуна челади: капетан, поп, писар и још достина. Дошли љуђи да се виде с Пером, а и Саво је ка' поједан у брегату, а живи доста.

— Помога ви Бог, љуђи!

— Добра ти срећа, Кињашу!

— Како си Кињашу? — неко ће с'плехит. Обрни се још, кад оно ти Перо.

— Добро! Како ти Перо?

— Здраво, Богувала!

Целива се тун, Перо ка' да је јуче из села нако што га је вијаф мало опалио.

— А ну, Ђевојко, та боцун е ракијом, да почастим ове љуђе, а ти, Кињашу, сједи до писара.

Виђу е нема друге, те ја крај писара, а ко је бјежа од боље?

— А да, кад си отуд, Перо?

— Ја синоћ право.

— Ти би тамо, како ми се нара, комат?

— Бога ми, стрико Кињашу, не контах се још врћат', но некако ка' рабете изнишале, помугили се ђавољи Американи међу себе, те ја дома.

— А е чега би ова мутна међу њима? — питаће капетан.

— Ово, г. капетане, око избора прешидента, ере бјеше изишла вада Ружувелту, на кренули другога да бирају. Ја мним сте чули у војете.

— А, јест', чита' ни је писар. Хитар је на књигу, јад га не наша' чита ка' вук.

— Маина се, г. капетане, Ружувелета, а опрости: по, не било ти заповијеђено при'вати ту ћикару.

— Тако ми Бога, стра' ме, е ће бит' пре'о разлога.

— Ваистину неће, докле не допремо до онога Мојашева.

— А који ће бит' ово разлог, Саво?

— Да ти знаш, капетане, ја мним.

— Не ја, да ђавољом!

— А, кад не знаш, нако ти причам: Жнавали сте сви лијено поко'њег Мојаша. Бјеше, Бога ми, ка' иједан у наш баталион. Ма што могаше подијет' ниће, то бјеше за капетан: кад драго рад' тога могаше офојит' по један боцун, а да му се све то ђаволи ужди не позна! Кад умрије они Бети' Цва Ђиканова, пођосмо на покајање, те већ сјеђи ка' по што је обичај и ја се од некуђ потрехи таман уз поко'њег Мојаша, а у Цва се нагна првијенац ка' гром. Поших двије ћикаре и не ћах више, да си ми сву Будву дарива, а поко'њик сваку редовну, лако му било на они свијет: кад ће бит' на седамнаесту. Мојаш ће с врх чибука: Маки се, Ђевојко, не није Мојаш пре'о разлога.

— А, ох! Е нећемо се тога играт', Саво, ма ти божја вјера!

— Не, ни да' Бог!

— Двије ве воље ка' кадију: ето ви тун боцун, па што учините, а ти, Цана, пристави они порик.

— Немо', чоче, доста је части и оволико, заграјасмо сви.

— 'оћемо, љуђи, како не, на ови радосни дан.

— Имаше ли нашијех тамо, ће си ти био, Перо?

— Не — не, ма сам чуја, е их је комат лани насало у Бизбе Арizonу: ово ће ти доћ' ка' у другу државу.

— И нијеси се ни с једнијем гле'а?

— Јесам у Навијорку, а овамо у Аизконду батих се једном с Шуњом Позитивем и то готово у размин, ере ита' не у друго мјесто, ће му бјеше испала работа.

— Да опростиш, Перо, не чух добро, како рече ти ово... Шуњо... ка... чеговић?

— Шуњо Позитив, поне.

— Тако ми Бога, ја не знам за то браство у државу Господареву.

— И нема га, духовниче, теке да си здраво, а Шуња Боршнина, те се они пут давија са водиниство, знаш, а зар нијеси чуја за они му надимак?

— Не ја догад, капетане.

— Ево таман уз каву, г. капетане, амана ти исприча' пону оклен Шуњу та надимак, а чини ми се и Кињашу би мило било жнат'.

— Би, е још нијесам чуја тога имена.

— 'оћу, исто нема преше, но ми прида мало, цукра, цуре. Те, што оно ћах рећ'... а ха! бјеше, поне, у та вакат Шуњо таман приснио за женидбу. Но тадар не бјеше ка' данас на ове телеграве, но по дан работа, а по ноћи почива, ка остали народ. У ову нашу штацију бјеше једно момче, чини ми се с Љуботица: те лијени и наредни момак, и ка' и по иједан чиновник Господарев, ма, што њему могаше панут' на памет, то нећаше ни ђаволу. Те ја што ви причам, оно у вече макине не работај, но чиновник извади нешто из њих, па у цик зоре опет на работу... Једну вече, таман ти ови чиновник затворио макину, и кренуо да иде у пјану, докле чојак на врата, а ово ће ти бит' Шуњо, ма му телеграфист невјешт. — «'бро вече». — «Добра ти срећа». — Ово ти је неће на два-три дана пред веље пости. — «Ћах ти се добро мољит, господине, да ми пошљеш ови телеграм владини на Цетиње». — Дођи сјутра, е сад не могу, пошто сам прекинуо рад». — «Немо', кумим те живијем Богом и љебом Господаревијем, по ноћас ере ми је велика преша».

— «Не могу, чоче, и да 'оћу прије шјутра». — Како не мо'ш забоба? — Не жнаваше Шуњо, е се по ноћи не може работат' — Не могу, чоче, кад ти вељу, е сам се искључио, па не могу дозват' најближу штацију прије шјутра». — Не,

не мош! ела за љубав божју, е ако ми ови телеграм не поће
 неће ми у ватат присијет дозвола за женидбу». — «Нијесам
 ти ја крив ништа, био доћ пријед». — «Нијесам мога
 пријед, но амапати пошља га. Не плаћа ве и не дражи Гос-
 подар туи дабе». — Вићи телеграмист, е се неће без вап-
 раскучеват од Шуња. — «А оклен си ти и чеговић?» —
 пита га. — Каза му се Шуња. — «Да си здраво! Бога
 ми зашто бих теби учинио нијо другоме, но ево ка' за
 внат нема ми онога друга». — «Друга? А, што би ти га
 друг?» — на ову ће Шуња, у жли час по нећа. — «В'и-
 стину да ми придржи ову жицу». — «Жицу? А је ли што
 више по то?» — «Не вала ништа више». — «А да, кад
 је тако могу ја за бога, па да је десет пута толика». —
 «Страме, е ти неће бастат». — «Ти се, ја мним, еирдеш,
 а да мога би и тебе и ту жицу, жанато». — «А ну, да
 видимо, де! Држ!... Немо пуштат!» — рече телеграмист, те
 он Шуња једну од онијех жица у шаке. Мој брате! Увати
 Шуња нека грескавица, а етаде да подиграва, таман ка' у
 оро: — «Што би ово, господине, ако знаш за невољу?»
 — «Држ!... држ!... не пушти!... дов дозовем штацију».
 «Пушти ако мислиш за ране Ристове, никад се не дозвала,
 самном заједно», — заграја Шуња, а забобњено зубима и тре-
 се се, ка' да су га десет барскајех грозница доватиле. Пу-
 шта би он да може, но вићи ти Ђавоље рабате, прилијесила
 му се она жица за шаку ка' криељ. — «Пуштај овога ти и
 онога свијета, нећу се жениг, не тражим ништа», — граје
 из свега мозга. — «Причекај мало, сад ћу је дозват». — «А
 ће си сад велицијем те Богом кумим?» — «Низ Бјелопавлиће,
 но се придрж». — Аох!! вуку мене, ће погибо — због
 женидбе!! У зло доба, бајати довози штацију и трес Шуња.
 Гле! Шуња ону жицу, а све се притиче. А, зар ви
 овако телеграмате, господине, ако Бог знаш?». — «Овако,
 никако другаче». — «Е, нека ви је алаз љуб Господарев,
 а исто га меритајете, ма ти божја вјера. А да опростити,
 како се зове та Ђавоља жица?» — «Позитив, Шуња».
 «Позитив рече? А да записићу је док сам жив, јемца ти
 Бога давам. Но збогом!...» И за ово нећаше нико зват,
 духовниче, ере оном телеграмисти не иђаше у вонат да
 прича, бојећи се да га старјешине не узму што о'зир, но ће
 Ђаво Шуња патентат једну вече да прича, како се телеграваје,
 па му од то доба оста Позитив, ка' од девет ђеда.

— Вала богу Ђавола од људи! Но хајте дома! Вала
 ти, Саво и добру ноћ ко остаје!

— Добра ноћ капетане и вала на причи! Збогом Кињану!

Мићун М. Павићевић, Цетиње

ИЗ ЦИКЛОСА: „Кроз међаву“ ОЈ ЗАГРМИ!...

Ој загрми, пјесмо моја,
 Из дубине бића мога;
 Силно као вјесник боја
 Буди брата паћенога!...

Нека твоји громки клици
 Из гробова мртве дижу,
 Гњијев, срџба и урлици
 Дигну слабе, што гамижу!...

Ој, загрми, пјесмо нова,
 Силно као божја труба,
 Из дремежа, из окова
 Тргни сваког родољуба!...

ХРИСТОС

Млаз крвави брижди из његових груди,
 Међу два зликовца он на крсту ћути,
 Руља фарисеја и плаћаних људи
 Чека кад ће глас му одрицања чути.

И још један шиљак кроз мишке, кроз груди
 Заријеше гњевно два целата мрска,
 И зацерише се Пилатови људи
 Када клону глава ко пред буром турска.

Да би убојници срџба била већа:
 Ту — на губилишту саће Тајна Сила
 И подиже сухи костур са распећа,
 И васкрелог Христа однесе на крила!...

СРЕТНИ ДАНИ...

Цио свијет љепоте и страсти,
 Мука, патња, болова и јада,
 Проншу славу и врхунац чести
 Скрива у се моја душа млада!...

Ја сам пророк нашега спасења,
 Гласник: Вјере, Истине, Побједџа,
 Повјест жива српскога знамења,
 Које прича наша прошлост сједа!...

Сви трофеји нашијех предака
 Сливају се у храм срца мога;
 О, како је наша прошлост јака:
 Славом Марка и Милоша — Бога!...

Ја сам чело срџбе и урлика,
 Које слуги, да ће једног дана
 Оркан: вриске, трзаја и крика
 Усахиути с болом наших рана!...

Жан Рошон

Пас

О поноћи диже се Марије да прегледа своје пећи.
 — Добро је, рече он задовољно пошто је видео
 прву пећ. Кад се приближио другој, велики пас који га
 је пратио почне режати.

— Шта је, Брико?

Животиња још пакосније зарежа, па удари у бијесно
 лајање.

— Ћути, Брико! заповиједи угљар псу. Као да си
 заборавио да не смијеш пробудити жену и дијцу.

Пас послуша. У највећој тишини врати се човјек у
 колибу и леже поред своје Франсине.

*

Прије осам година оженио се угљар Марије лијеном
 Франсином. Њена свјежина, велике племените очи, рас-
 кошна кестењава коса и дивно, крупно тијело, чинили
 су је сеоском љепотицом. Гости графа Харсеја увијек би
 случајно задутали у близини угљареве колибе и ту би
 дотле ловили, док Марије није пуштао Брика да их
 разјури. Ево баш прије недјељу дана угљар је поручио
 неком официру Мерсеју да се окане његове жене или ће
 пустити свога „вука“. А Брако је умно да растргне као
 најкрвожеднији вук.

Вративши се послје прегледа пећи Марије видје да
 му жена не спава.

— Што не спаваш? ушта је он.

— Чула сам пса... Ко је то био?

— И ја бих да знам... Лајао је на ову страну.

— Чудновато.

Идуће ноћи, опет кад је Марије отишао на свој уобичајени преглед пећи, који је трајао сат и по па и два, нас залаја пут колибе. Марије је познавао своју животињу те га поче морити сумња да се у колиби дешава нешто необично, чим се он измакне.

— Не лаје он без повода, рече он Франсина, која га опет будна дочека.

— Свакако... Мора бити да има кријумчара у близини... одговори уморно Франсина.

Видјећу сјутра, пријетећи прогунђа угљар.

Али сјутра-дан он то није могао видјети, јер његов Брико не хтједе с њим. Нас је почео нагло куњати и одбијао је сваку храну.

Бог и душа отровао га неко, тужно рече угљар, кад често и сјутра дан не пође с њим. Ах, тешко њему, ако га ухватим!

Франсина је само слегала раменима и ћутала.

Четвртог вечера откако је нас отрован диже се као и обично Марије к својим пећима. Али тек што је почео посао, од колибе допре к њему женски врисак и Франсинин глас почео викати кроз ноћ:

„У помоћ! у помоћ!“

Луд од бриге за женом и дјецом појури угљар колиби од које је долазила вика. И љешина Пола Мерсеја на коју нагази пред колибом и Франсинино збуњено лице отворише му очи.

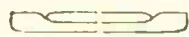
— Шта је било? упита он мукло. Жена је ћутала. Али неко се јави из помрчине.

— Брико... ти си ме осветио... промуца угљар и с тешким јецањем загрли животињу, која му се довуче пред ноге. Дуго је Марије грлио свога пса... таман дотле док му овај више није могао лизати руку, јер више није живио.

У том је свануло. Тешко диже главу Марије. Франсина је као кин стајала на истом месту, сдиш и малочас. Плашљиво је срела мужевљев поглед.

Несигурним корацима приђе јој Марије и стегнувши је за мишицу увуче је у колибу и бацн те на кољена пред дјечју постељу.

— Док доведем жандарма, рече јој он, захвати њима што си жива... Животиња је осветила човјека, да није њих, човјек би осветио животињу.

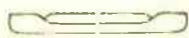
С. Крајишник, Подгорица

Мраморје

Опљени сунцем, исплакани кином
Вјековима стоје непомични ками,
Које дину снагом неком од нас вином,
И сваки нам од њих узбуђење дају.

И ако хладноћа мемлом помјешана
Издја из груди горостаса ових,
Опет свака од њих голинава страву —

Базује нам много, без ријечи и гласа,
Топао и душевао: крваљу све из рана —
На њима је прошлост вапа неписана.

Волдемар Искил:

Тако је част налагала

Степа и брда. Прашњав сеоски друм. Чета коњаника јури брдима. Пред њоме јаше млад официр.

Сунце баш зашло. Пред њима долина у дубокој сјени.

Напријед даље, без одмора. Добили су вијест, да су се Чеченци Хаса Хан и Сага Ахмет вратили у своје село Аул. Сад јуре да их ухвате.

Хаса Хан је осветио убиство свога сродника — „тако је част налагала“ — убио је убицу. Зато мора да бјежи и да се крије по шумама и планина. Ријетко се враћа у своју кућу, и то само поћу.

У Кавказу је посадно стање. Ако га Руси ухвате, с њим је свршено. Биће као убица одмах мушкетан, а Сага Ахмед, његов побратим, исто тако. И он мора да се крије. Донио је уцијељеноме хране и држао га код себе. Зато је и он осуђен на смрт.

Даље, даље у брда.

Планински поток пјени се дубоко доље. Пут је у стијену усјечен.

Већ је пред њима Аул на једној узвишици; видје се већ камене куће са разним крововима.

Баш кад су били пред Аулом, среташе једног Чеченца, подераног и подивљалог.

Ухватише га и запријетише му напереним ништољима, да ће га одмах убити, ако им не покаже кућу Хаса Хана. У близини Ханове куће поскакаше војници с коња. Један је само држао коње.

Официри и остали прескочише ниску камену оgradu и околише кућу.

Хаса Хан је сједио на веранди и јео. Његова је жена била у послу крај огњишта. Дјеца су се играла у соби.

Хаса Хан скочи одмах.

Није могао умаћи.

„Предај се, Хаса Хане!“ рече официр.

Хаса Хан је стајао мирно и укочено пред њим. Био је велики, мршав и горд, као што је могао само онај бити, који свој живот ни зашта не цијени. Гледао је својим великим, прним очима официра непомично. Одеждо му је било јадно, старо и изблиједјело.

„Вежете га“.

Војници му везаше руке на леђима.

Није се могао противити.

„Јеси ли ти Хаса Хан?“

„Јесам.“

Официр изврши саслушање. Он није ништа порицао. Чинио је своју дужност — тако је част налагала. Он зна, шта му предстоји.

Официр се није могао сит нагледати достојанственог стаса и држања Хаса Хана. Он се морао дивити, како је био поносит, лијеп и велики овај син брда.

Како би му радо помогао, како би га радо пустио! „Он би држао своју часну ријеч“, мислио је официр, „у томе би могао бити сигуран — али не смијем. Заповијест гласи, да га ухватим и мушкетам. Бог нека ми опрости“.

И узвикну гласно: „Напријед марш!“

Трупa војника креће се кроз село водећи везаног заробљеника у средини. У близини се налази луг, ту треба да се ствар изведе.

Тек што су измакли од села, стиже их један јахач. Млад као капља! Било му је тек двадесет година.

Задржаше га.

„Ко си ти?“

„Ја сам Сага Ахмед!“

Официр се окрете потресен.

„Вежете га!“ нареди.

Срце му је хтјело пући од туге. И он је био човјек, и он је могао осјећати. Био је уз то пјесник, који обожава истину и љепоту. У часу доколице живио је, с пером у руци, у другом свијету. Његова дужност — његова заклетва — како је све то било тешко!

„Јеси ли ти држао у својој кући скривеног Хаса Хана и доносио му храну?“

„Чинио сам то и опет бих чинио.“

Охоло рече Сага Ахмед и његово се дјетиње лице разведри. Знао је, шта му предстоји и хтио је да свој жи-